

500 anys de premsa i propaganda

Fa exactament mig mil·lenni que la impremta va arribar al monestir de Montserrat: des d'aquell 1499, s'han editat llibres litúrgics, estampetes i butlles, però sobretot propaganda i premsa, entre les quals destaca, en els últims anys, la revista 'Serra d'Or'.

Dins la transcendental decadència del país, a mitjan segle XV no hi havia manera que els monjos del monestir de Montserrat al·lessin el cap tots sols. De manera que els Reis Catòlics ho van tenir fàcil per introduir-hi la reforma benedictina castellana, concretament de Valladolid. Una comunitat castellana s'hi instal·la, doncs, el juny del 1493, amb García Jiménez de Cisneros de prior i després abat; hi introdueix una "praxi moderna", que és la que deu fer que el 4 de febrer de 1499 hi comenci a funcionar una impremta, a càrrec de l'impressor alemany Joan Luschner. Ho explica Francesc Xavier Altés en el catàleg de la mostra "Montserrat. Cinc-cents anys de publicacions. 1499-1999", al Museu d'Història de Catalunya de Barcelona.

Deixant de banda l'enemic rapinyaire, la responsabilitat pròpia en la nostra decadència ens ve de lluny, i no és estrany que ara, cinc-cents anys després, i només a cent cinquanta de la Renaixença, encara siguem on som (i és una mena de miracle que encara hi siguem, si deixem de banda la incompetència de l'enemic).

Per via divina o per via infernal, deixem-ho en l'habitual via terrenal, és digne de tota commemoració que pocs anys després de la invenció de la impremta, que vol dir la normalització de la lectura, aquesta normalització comencés entre nosaltres tan d'hora que podem parlar exacta-

ment de normalització incunable. Llibres litúrgics, llibres d'espiritualitat, estampetes, butlles. Sobretot les premses com a mitjans de publicitat i venda del monestir de Montserrat. La situació geogràfica d'aquest nucli intel·lectual no l'havia afavorit, fins aquest moment, pel fet d'estar al marge del camí principal que seguia la formació i creixement de la nació. L'itinerari històric, lò-

Però vénen la decadència i el recés, i Montserrat, situat a muntanya, fora de la ruta de la Història, amb la impremta comença, sense voler-ho ni saber-ho, a agafar el relleu; dels segles de vitalitat encapçalats per Sant Martí, Ripoll, Sant Cugat i Poblet, passem als segles d'atonía encapçalats per ningú –per "Valladolid".

El 1493 s'hi instal·là a Montserrat una comunitat castellana amb García Jiménez de Cisneros de prior.

gic, d'instal·lació de monestirs, acordat amb la resta de formacions de la nostra societat d'ençà del seu naixement al Pirineu fins a la plenitud del segle XIV, seguia un camí clar, de pla i de costa, on s'abocaven, i no a l'inrevés, els camins nascuts a muntanya –que de la muntanya han anat baixant al pla-. Les fites del camí clar i principal són el monestir de Sant Martí del Canigó, el monestir de Ripoll, el monestir de Sant Cugat, el monestir de Poblet. No pas el de Montserrat.

Si baden, ve la indústria. I Montserrat. El segle XIX i l'enemic, més àton encara que nosaltres, no veu venir la industrialització, que mig ens toca, i no s'adona de la Renaixença, que ens cau, i sobretot els cau, al damunt. A Montserrat, hi arriba tard, i és que no estava gens preparat després de la destrucció del monestir pels francesos de Napoleó a la primeria del segle i, trenta anys més tard, per l'onada d'anticlericalisme inherent a la caiguda de l'Antic Règim i per la prèdica de la Raó i la Ciència inherents a la industrialització. Però l'abat Muntadas (1858-1885) i, sobretot, l'abat Marcet (elegit el 1912) presideixen el naixement real de Montserrat, el Montserrat d'ara –la seva imatge "de sempre"-. Muntadas té l'enorme sort de veure com Jacint Verdaguer s'obsedeix per Montserrat d'escrit, de paraula i en persona: del Virolai als sermons, de les excursions a les estades. Per la seva banda, Marcet, deslliurat el monestir el 1835 del patronatge de la congregació de Valladolid, dissolta aquest any,

ARXIU / ABADIA DE MONTSERRAT

temps de crema de convents generalitzada, recatalanitza el monestir —són temps de Noucentisme— tant en la vida quotidiana com en la intel·lectual. El 1880 se'n celebra el mil·lenari, coronen canònicament la Mare de Déu el 1881, el 1907 apareix la *Revista Montserratina* (després *Analecta Montserratina*) amb un suplement... meteorològic, el 1914 apareix *Vida cristiana*, tota en català, el 1915 s'hi desenvolupa el Congrés litúrgic...

La resta és història contemporània, notícia del dia: la Bíblia de Montserrat ja abans de la guerra del 1936-39, el monjo franquista Escarré convertit en l'abat Escarré de les llibertats no solament nacionals (però hi ha Cuixà) i mort a l'exili, la revista *Serra d'Or*.

Serra d'Or. Una de les empreses més ben reconegudes de les publicacions de Montserrat és la revista mensual *Serra d'Or*, vigent avui. De revista per al personal assalariat del monestir, el 1959 passa a única revista de nivell in-

tel·lectual durant una vintena d'anys. Hi van arribar a escriure Joan Oliver i Gabriel Ferrater (la revolucionària secció *De causis linguae*), Ferrater Mora i Soldevila, i va donar curs a una varietat de filosofies tal que va aconseguir, aquesta varietat, de convèncer l'exiliat president Josep Tarradellas que Montserrat era en mans dels comunistes: arribada la seva hora, vint anys després, va deixar al monestir de Poblet el seu diuen que pintoresc arxiu. No passa res: el més forassenyat dels tarradellistes, el plurirector universitari Josep M. Bricall, és un monestir de pedra picada.

Adéu Valladolid, hola Mallorca. Si és veritat que els primers llibres que es van imprimir a Montserrat eren material per a afavorir l'expansió de la Congregació de San Benito de Valladolid: missals, himnaris, rituals, breviaris, processonaris, també ho és allò que diuen a Valladolid mateix, que Déu escriu dret amb rengs torts. Avui, cinc-cents anys

després, les Publicacions de l'Abadía de Montserrat vénen a treure gairebé tres llibres la setmana, i el seu catàleg és essencial sobretot per a les qüestions pancatalanistes, és militant —com el de ningú—, i el pare Massot, mallorquí, tanca fins avui la llarga processó de directors de publicacions que va engagar el parent del cardenal Cisneros. Són seus, autors com mossèn Ballarín i Pep Albanell, Estradé, Duch i Suau, les innombrables miscel·lànies i papers de congressos, revistes diverses, especialment culturals i científiques, la Biblioteca Abat Oliba amb l'obra completa i crematísticament impubliable del doctor Rubió. "Aquesta editorial singular si no existís s'hauria d'inventar i confirma l'activitat múltiple d'uns centenars d'investigadors que Catalunya, el País Valencià, les Illes i la Catalunya Nord no havien tingut mai", ha escrit Albert Mament que, per una vegada només, és una mica optimista.

Sala de caixes de composició de l'impremta de Montserrat l'any 1936.

Avui, les Publicacions de l'Abadía de Montserrat vénen a traure gairebé tres llibres per setmana.

Quelet Corella